

МАКРОЕКОНОМІЧНИЙ ПІДХІД ДО ВИВЧЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОЦІНЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ

© Корицька О.І., 2012

Охарактеризовано та узагальнено наявний статистично-фінансовий інструментарій, що використовується для розкриття інформації стосовно діяльності промислових підприємств України, а також на рівні обласного управління статистики розглянуто особливості процесу збору та обробки таких даних.

The author make an attempt to describe and summarize the existing statistical and financial tools used for the disclosure of information concerning the work of industrial enterprises of Ukraine, as well as at regional statistics department discusses the features of data collection and processing of such data.

Постановка проблеми. Особливості сучасного економічного розвитку нашої держави характеризуються розпочатим та ще не завершеним переходом до ринкової економіки. Постійно змінюється законодавство, розширюються критерії оцінки показників господарської діяльності, удосконалюються методи збору та обробки фінансово-статистичних даних, що характеризують реальний фінансовий стан підприємства. Всі ці фактори впливають на оцінювання результатів господарської діяльності підприємств. В умовах нинішнього нестабільного економічного стану об'єктивне оцінювання діяльності підприємств загалом та промислового сектору, зокрема, стає чимраз актуальнішим.

Аналіз публікацій. В сучасній науковій літературі опубліковано чималий перелік методичних рекомендацій стосовно оцінки результатів господарської діяльності підприємства. Багато науковців займаються пошуком методів та критеріїв оцінки діяльності суб'єктів господарювання. Серед дослідників цієї теми М. Гребешков, С. Каледін, М. Лагун, І. Олексів, Г. Савицька, Г. Титаренко, російські автори: М. Баканов, О. Єфимова, А. Шеремет [4, 6, 9]. Висвітлення інформаційного забезпечення суб'єктів господарювання знаходимо в працях В. Буряка, В. Гейця, М. Єрмошенка [1, 5, 15].

Їхні трактування, значною мірою, забезпечують оцінювання стану підприємства в просторово-часовому контексті. Однак кожен автор зосереджує увагу на такій методиці та застосуванні прийомів збору інформації, які, на його думку, забезпечать максимальне відображення діяльності підприємства як статистично-облікового об'єкта аналізу та контролю.

Існує сукупність методів, як статистичних, так і фінансових, за якими оцінюють фінансовий стан діяльності підприємств на макрорівні – на рівні областей, видів діяльності, на рівні системи національних рахунків. Проте динамічний аналіз показників підприємства не здійснюють. Наявні проблеми у зборі статистичної інформації стосовно оцінювання фінансової діяльності суб'єктів господарювання на мікрорівні з урахуванням впливу макроекономічних чинників. Потребує подальшого розроблення та впровадження система форм та критеріїв відображення господарської діяльності підприємств. Наявний механізм збору даних не дає змоги повністю оцінити діяльність підприємства як динамічної одиниці.

Постановка завдання. Дослідження побудоване на пошуку можливих шляхів покращення збору інформації про промислові підприємства та надання власних пропозицій для удосконалення інструментарію інформаційного забезпечення оцінювання діяльності промислових підприємств України.

Зауважимо, що інформаційне забезпечення – це «сукупність форм документів, нормативної бази і реалізованих рішень щодо обсягу, розміщення і форм організації інформації, яка циркулює в системі автоматизованого оброблення економічної інформації чи в інформаційній системі», – вважає В. М. Гейць [1]. Також інформаційне забезпечення – це «інформація, необхідна для управління економічними процесами, яка зберігається в базах даних інформаційних систем», на думку Л. Г.Шморгун [16]. Високо оцінюючи науковий доробок цих вчених у напрямі висвітлення поняття інформаційного забезпечення, варто зазначити, що його характеристика потребує розгляду в сфері розширення трактування цієї категорії з одночасним зіставленням на макро- та мікрорівні.

Інформаційне забезпечення можна розглядати як сукупність усієї інформації, накопичення баз даних, їхню обробку і одержання вихідних результатів стосовно характеристики діяльності суб'єктів господарювання. Зокрема, у зв'язку з цим основним об'єктом обліку є інформація (облікова), причому на різних етапах технології обліку в цілому і технології розв'язання кожного облікового завдання. Тому на певному етапі облікового процесу облікова інформація є результатом вирішення певного облікового завдання і використовується для розв'язання іншого облікового завдання. На цьому етапі така облікова інформація для наступного облікового завдання є інформаційним забезпеченням його розв'язку [13].

Отже, інформаційне забезпечення пов'язує усі організаційно-виробничі етапи діяльності підприємства.

Саме поняття «інформаційне забезпечення» виникло через появу автоматизованих систем управління. Погоджуємося із твердженням М. Г. Чумаченка, що інформаційне забезпечення – це «динамічна система одержання, оцінки, зберігання та переробки даних, створена з метою вироблення управлінських рішень» [14, с.142]. Інформаційне забезпечення можна розглядати і як процес забезпечення інформацією, і як сукупність форм документів, нормативної бази та реалізованих рішень щодо обсягів, розміщення та форм існування інформації, яка використовується в інформаційній системі у процесі її функціонування.

Інформацію збирають за місцями її виникнення. Якість збору інформації впливає на повноту, достовірність та оперативну цінність зібраних матеріалів. Інформація передається до місць оброблення за допомогою спеціальних засобів передавання або приймання даних – мережі Інтернет, телефонів, факсів, модемів.

Зважаючи на дослідження академіка НАН України професора М. Г. Чумаченка та доповнивши їх, сформуємо основні вимоги, яким має відповідати інформаційне забезпечення:

- цілісність (відповідність даних принципу повного висвітлення, точності, доступності та достовірності інформації);
- правдивість (зібрана інформація повинна бути адекватною та відображати реальний стан справ);
- контроль (має існувати можливість зіставлення та перевірки створених баз даних);
- захист від несанкціонованого доступу (наявність кодів та паролів, які унеможливають доступ до конфіденційної інформації стороннім користувачам);
- гнучкість (створені бази даних повинні існувати у динамічному стані, давати змогу вносити нові дані та впроваджувати необхідні корективи);
- стандартизація та уніфікація (інформація, методи і шляхи її накопичення та зберігання мають відповідати чинним стандартам та критеріям);
- адаптивність (здатність підлаштовуватись під вимоги одержання необхідної інформації зовнішнім та внутрішнім користувачам);
- мінімізація інформації (висвітлення тільки необхідних та запрошуваних даних, абстрагування від загальних ресурсів, конкретизація та уточнення запитів).

Розвиток в Україні ринку інформаційних послуг, удосконалення інформаційно-комунікаційних технологій суттєво розширили інформаційну базу вивчення діяльності підприємств. Оцінювання ефективності діяльності промислового підприємства здійснюється на основі інформації, яку воно подає своїм зовнішнім та внутрішнім користувачам. Важливу роль відіграє Державна служба статистики, фахівці якої збирають та аналізують інформацію, переспрямовуючи її з мікрорівня на макрорівень в інформаційних системах накопичення даних.

Діяльність промислових підприємств працівники статистики характеризують на підставі інформації, наданої їй підприємствами для оброблення, узагальнення та подальшого передавання зовнішнім та внутрішнім її користувачам.

Статистична інформація потрібна:

- місцевим органам державної влади для прийняття обґрунтованих рішень, спрямованих на поліпшення соціально-економічної ситуації у регіоні;
- керівникам підприємств і організацій усіх форм власності та видів діяльності, підприємцям і бізнесменам для вироблення ринкової тактики, адаптації до нових умов господарювання;
- спеціалістам усіх рівнів: бухгалтерам, економістам, фінансистам, банківським працівникам, аудиторам тощо для пізнання складних процесів ринкової економіки;
- науковцям, аспірантам для наукових пошуків;
- студентській та учнівській молоді для навчального процесу.

Більшість зведених економічних показників діяльності підприємств сучасна вітчизняна статистика одержує зі статистичної звітності. Ведення звітності для підприємств є обов'язковим і передбачає періодичне або одноразове подання органам державної статистики заповнених статистичних формулярів встановленого зразка за певною тематикою. Зміст звітів, порядок і форму їх подання, а також періодичність визначає Державна служба статистики за погодженням з Міністерством юстиції.

Згідно з наказом Держкомстату від 07.07.2009 р. № 239 «кожна підзвітна одиниця подає в органи державної статистики необхідні форми звітності, що характеризують її діяльність, порядок, терміни та способи подання статистичної звітності підприємствами та організаціями визначають за Загальнодержавним табелем форм державної статистичної звітності, що фіксує перелік форм звітності та їх найважливіші реквізити» [8].

Статистичній інформації притаманні такі особливості: єдність методології обчислення статистичних показників, багаторазовість застосування, довгий термін зберігання (поточна звітність — 2 роки, річна звітність — до 15 років).

На основі розпорядження КМУ від 9.11.2010 р № 1113-р [12] затверджено План державних статистичних спостережень на 2011 рік. Документ розроблено «з метою своєчасного забезпечення органів державної влади та органів місцевого самоврядування офіційною статистичною інформацією щодо соціально-економічного розвитку України, її регіонів, секторів економіки, а також задоволення потреб в статистичній інформації громадян, суб'єктів господарювання, засобів масової інформації, наукових установ, міжнародних організацій. Окрім того, Планом визначено пріоритети подальшого розвитку державної статистики України, спрямовані на удосконалення процедур збирання, оброблення та поширення статистичної інформації; підвищення якості статистичних даних, рівня їх доступності та зрозумілості; адаптацію нормативно-правової бази у галузі статистики та статистичної методології до стандартів Європейського Союзу; модернізацію інформаційних і комунікаційних технологій; удосконалення організаційної структури і системи управління органів державної статистики» [10].

Статистична звітність надходить спочатку в обласні управління статистики від підприємств, організацій, комерційних структур, окремі форми звітів – у районні (міські) відділи статистики, де здійснюється їх контроль та автоматизоване складання різних зведених статистичних звітів. Далі їх передають органам управління регіону, а також органам статистики України. Спосіб подання звітності визначає джерела зв'язку, за якими надходить звітність. Існують три способи подання звітності: телефоном, електронною поштою, кур'єром.

Головне міжрегіональне управління статистики складає зведені статистичні звіти по Україні, передає їх у Верховну Раду, Кабінет Міністрів, апарат Президента України. Оброблення статистичних даних за всіма рівнями автоматизоване. Використовують такі способи передавання статистичної інформації з одного рівня на інший: у вигляді машинограм, одержаних у результаті оброблення інформації на ЕОМ; на магнітних носіях; за допомогою електронної пошти, систем телеоброблення в режимі ЕОМ→ЕОМ [2].

Отже, джерелом статистичної інформації, яка надходить в органи державної статистики, є підприємства та організації різних видів економічної діяльності. Зведена звітність районного рівня надається споживачам (територіальним органам управління і на вищі рівні системи Держстату України) з використанням як поштового способу подання (звіти, магнітні носії), так і через канали зв'язку (електронною поштою). Записують інформацію на магнітні носії, як правило, у місці надходження первинних звітів.

Зведену звітність обласного рівня обробляють і передають на державний рівень за такою самою технологією. Проте певні первинні статистичні звіти обробляються централізовано на державному рівні. На районному та обласному рівнях забезпечується збирання даних від організацій, які звітують, первинний їх контроль і передання для оброблення в Головне міжрегіональне управління статистики в місті Києві.

Працівники Державної служби статистики розробили велику кількість форм статистичної звітності, причому більшість із них подають не всі організації, а лише ті, що займаються певними видами діяльності або за вимогою статистичних органів.

З огляду на велику кількість звітно-статистичної документації для здійснення державних статистичних спостережень всі форми статистичної звітності, які складають промислові підприємства, умовно можна поділити на дві групи:

- форми звітності, які складають лише промислові підприємства;
- форми звітності, які складають всі суб'єкти господарювання, незалежно від форм власності та видів діяльності, визначених за переліком органів державної статистики.

Типову (міжгалузеву) статистичну звітність подають усі підприємства, незалежно від виду економічної діяльності та форми власності. Прикладами міжгалузевих форм статистичної звітності є форми:

– № 1-підприємство (річна) та № 1-підприємство (коротка, річна) «Звіт про основні показники діяльності підприємства»;

– № 1-ПВ (термінова, місячна) та № 1-ПВ (термінова, квартальна) «Звіт з праці»;

– № 11-ОЗ (річна, поштова) «Звіт про наявність та рух основних засобів, амортизацію (знос)».

Звітність за видами економічної діяльності формується за відповідними первинними даними та особливостями певного виду економічної діяльності підприємства. Промислові підприємства складають та подають звітність, яка стосується виробництва промислової продукції.

Згідно з Господарським кодексом України, залежно від кількості працівників та обсягів реалізованої продукції, промислові підприємства поділяють на малі, середні та великі [3].

Малі промислові підприємства подають до органів державної статистики «Фінансовий звіт суб'єкта малого підприємства». Перелік підприємств, що звітують за формами державних спостережень зі структурної статистики № 1 – підприємство (річна), № 1 – підприємство (коротка) – річна, № 1 – підприємство (квартальна) «Звіт про основні показники діяльності підприємства», визначають органи державної статистики, відповідно до чинного законодавства та статистичної методології [7].

Відповідно до наказу Держкомстату від 07.07.2009 р. № 239 перелік статистичних форм звітності, які подають середні та великі промислові підприємства і які становлять основу інформаційного забезпечення для оцінювання ефективності діяльності промислових підприємств України, такий:

– № 1П– НПП (річна) «Звіт про виробництво промислової продукції»;

– № 1П– НПП (коротка) (річна) «Звіт про виробництво промислової продукції»;

– № 23– Н (річна) «Баланс виробництва та розподілу електричної енергії»;

– № 24– енергетика (річна) «Електробаланс, склад енергетичного устаткування і звіт про роботу електростанцій (електрогенераторних установок)»;

– № 6 – ЕД (річна) «Звіт про роботу електростанцій та підстанцій дистанції електропостачання»;

– № 6 – тп (річна) «Звіт про роботу теплової електростанції»;

– № 6 – тп (гідро) (річна) «Звіт про роботу гідроелектростанції»;

- № 1 – водопровід (річна) «Звіт про роботу водопроводу (окремої водопровідної мережі)»;
- № 1 – газ (річна) «Звіт про відпуск природного (зрідженого) газу»;
- № 1 – теп (річна) «Звіт про постачання теплоенергії»;
- № 1 – П (місячна) «Терміновий звіт про виробництво промислової продукції (товарів, послуг) за видами»;
- № 1 – ПЕ (місячна) «Місячний звіт про економічні показники за видами економічної діяльності, що відносяться до добувної, переробної промисловості, виробництва і розподілення електроенергії, газу, тепла та води» [8].

На основі вищенаведених форм звітності структурні підрозділи державних регіональних органів статистики аналізують та узагальнюють подану інформацію стосовно промислових підприємств. Для потреб зовнішніх та внутрішніх користувачів оброблена інформація надається у вигляді збірників, довідників, бюлетенів, експрес-випусків та аналітичних записок [11].

Оцінку ефективності діяльності промислових підприємств можна здійснювати на підставі джерел інформації, відображених у таблиці.

Аналітичні роботи, що проводять фахівці Державної служби статистики за даними звітності промислових підприємств України

Прес-релізи для засобів масової інформації	Індекси промислового виробництва за окремими видами діяльності Львівської області	II декада щомісячно
Експрес-випуски	Обсяги реалізованої промислової продукції за основними видами промислової діяльності у м.Львові	III декада щомісячно
Бюлетені	Довідник виробників промислової продукції Львівської області	III декада липня
Збірник	Основні показники роботи газового, водопровідного і каналізаційного господарства, опалювальних котелень і теплових мереж Львівської області	II декада червня
Збірник	Промисловість Львівщини	II декада жовтня

Зазначені аналітичні роботи є результатом оброблення первинної інформації, яку підприємства та установи подають до органів державної статистики. Вони становлять своєрідну інформаційну базу даних про ефективність діяльності промислових підприємств у часовому та просторовому вимірниках.

Висновки. Проаналізувавши процес збору інформації, яка стосується діяльності промислових підприємств України та створення бази інформаційного забезпечення, виокремимо певні зауваження та пропозиції. Удосконалення методики аналізу оцінювання інформаційного забезпечення ефективності діяльності промислових підприємств повинно здійснюватись за допомогою:

- актуалізації системи показників відповідно до змін у соціальній політиці та потреб користувачів;
- подальшої гармонізації програми обстеження відповідно до міжнародних та національних класифікаторів;
- розвитку інформаційної бази для системи регулярного оцінювання промислових підприємств країни.

На макроекономічному рівні потрібно удосконалити систему показників моніторингу промислового розвитку країни. Доцільно запровадити методи статистико-математичного моделювання для надійнішого оцінювання розвитку промисловості на регіональному рівні та створити адаптивне й ефективне інформаційне забезпечення для оцінювання діяльності промислових підприємств України.

Для вдосконалення збору і обробки статистично-інформаційних даних, якості наданої інформації потрібно збільшити кількість суб'єктів, що звітують за електронною поштою. Це забезпечить швидке та зручне отримання інформації відповідними аналітичними відділами, що, своєю

чергою, посилять контроль під час створення інформаційного забезпечення на всіх рівнях його формування та використання.

Перспективою подальших досліджень стане можливість впровадження запропонованих шляхів удосконалення збору інформації та наповнення інформаційних баз даних у процесі роботи Головного управління статистики у Львівській області.

1. Геєць В. М. *Стратегічні виклики XXI століття суспільству та економіці України: в 3 т., Т.1: Економіка знань – модернізований проект України / за ред. В. М. Геєця.* – К.: Фенікс, 2007. – 542 с. 2. Годун В. М., Орленко Н. С., Сендзюк М. А. *Інформаційні системи і технології в статистиці: навч. посіб. / за ред. д-ра екон. наук, проф. В. Ф. Ситника.* – К.: КНЕУ, 2003. – 267 с. 3. *Господарський кодекс України (Редакція від 19.01.2012 р. № 436-15) [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/436-15>* 4. Гребешков О. Н. *Інформаційне забезпечення діяльності підприємства: інформаційні потреби та джерела їх задоволення / О. Н. Гребешков // Вісник Хмельницького національного університету.* – 2009. – № 6. – Т.3., С.205–208. 5. Єрмошенко М. М. *Нова парадигма економічної науки в контексті розвитку в умовах української інформаційної економіки / М. М. Єрмошенко // Актуальні проблеми економіки.* – 2009. – № 1. – С. 14–21. 6. Каледін С. В. *Методологія і методи комплексної оцінки фінансово-економічної діяльності суб'єктів господарювання: автореф. дис. на здобуття наук. ст. доктора екон. наук : 08.00.10. / С. В. Каледін.* – М., 2007. – 37с. 7. *Методологічні положення зі статистики. Вип. 2, Т.1 / Державний комітет статистики України.* – К.: ІОЦ Держкомстату України, 2006. – 504 с. 8. *Наказ Державного комітету статистики України від 07.07.2009 р. «Про затвердження форм державних статистичних спостережень зі статистики промисловості» [Електронний ресурс] / Державний комітет статистики України.* – Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/norm_doc/2009/239/239_2009.htm. 9. Олексів І. Б. *Методи оцінювання і планування економічних показників діяльності підприємства: автореф. дис. на здобуття наук. ст. канд. екон. наук : 08.06.01 / І. Б. Олексів.* – Львів, 2003. – 24 с. 10. *План державних статистичних спостережень на 2011–2012 рр. [Електронний ресурс] / публікація документів Державної служби статистики України – Режим доступу: http://ukrstat.org/uk/plan_stat/2011_2012/zmist_12.htm* 11. *План роботи Головного управління статистики у Львівській області на 2011 рік / ГУСуЛО.* – Львів, 2010. – 50 с. 12. *Розпорядження КМУ від 09.11.2011 р. №1113-р «Про затвердження плану державних статистичних спостережень на 2011–2012 рр. [Електронний ресурс] / Режим доступу: http://ukrstat.org/uk/plan_stat/2011_2012/rozp_km.pdf* 12. Сопко В. В., Завгородній В. П. *Організація бухгалтерського обліку, економічного контролю та аналізу: підручн. / В. В. Сопко, В. П. Завгородній.* – К.: КНЕУ, 2004. – 411 с. 13. Болюх М. А., Бурчевський В. З., Горбатов М. І. *Економічний аналіз: навч. посіб. / за ред. акад. НАНУ, проф. М. Г. Чумаченка.* – К.: КНЕУ, 2001. – 540 с. 14. Швець І. Б., Буряк В. В. *Современные условия создания системы управления информационными ресурсами на промышленных предприятиях / И. Б. Швець, В. В. Буряк // Вісник Донбаської державної машинобудівної академії.* – 2006. – № 1. – С. 281–287. 15. Шморгул Л. Г. *Менеджмент організацій: навч. посіб. / М. З. Шморгул.* – К.: Знання, 2010. – 530 с.